

πρέπει όμως οἱ μελλούμενες γενεὲς νὰ βγοῦνε μὴ ὑ-
γεία καὶ δύναμη γιατί μ' αὐτὲς θὰ ζήσῃ τὸ ἔθνος.

Σ' αὐτὸ θὰ βοηθήσουν πολὺ καὶ οἱ Ρωμιοὶ—
λες. Τίς βλέπω νὰ ξυπνοῦνε—ἴσως μάλιστα ξυπνή-
σανε περισσότερο ἀπὸ μᾶς τοὺς Ρωμιούς. Κάτι ὀφέ-
λιμες προσπάθειές τους καθὼς τῇ Μαλισσοτροφικῇ
Ἑταιρίᾳ, τὰ ἀδερφάτα γιὰ νὰ βοηθήσουν τ' ἄμοι-
ρα Μακεδονόπουλα καὶ ἡ βοήθεια ποὺ δώσανε στοὺς
Ρουμेलιώτες πρόσφυγες, δίνουνε ἱλπίδες πὼς θὰ
δουλέψουνε καὶ ἀλλιώτικα τὸ ἔθνος μας, ὅχι μόνον στὴν
Ἀθήνα παρὰ σ' ὅλη τὴ Ρωμιόσυνη.

Ἐνα σημαντικό ραϊνόμενο στὴν ἐθνικὴ μας ζωὴ
ποῦ, ἂ βαστάξῃ, θὰ φέρῃ γερὰ ἀποτελέσματα εἶναι
τὸ σπρώξιμο τοῦ ἀθλητισμοῦ. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ
βοηθήσουν ὅσοι θένε νὰ δουλέψουνε γιὰ τὴν ἀναμόρ-
φωση τοῦ ἔθνους, γιατί ὁ ἀθλητισμὸς δὲν κάνει μο-
νάχα τὰ γερὰ κορμιά, μορφώνει καὶ τὸ χαραχτήρα
καλῆτερα ἀπὸ τὰ ἄψυχα βιβλία καὶ τίς βαρετές συ-
βουλίες. Ὁ ἀθλητισμὸς θὰ κάνει τὸ Ρωμιόπουλο νὰ
νοιώσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴ ζωὴ. Θὰ τοῦ διδάξῃ
τὴν ἀξία τῆς πρωτοβουλίας καὶ καὶ τῆς σύμπραξης.
Θὰ τοῦ μάθῃ νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἐχτιμᾷ τὸν καλῆτε-
ρο, τὸν δυνατότερό του καὶ ἴσως ἐρῇ μὴ μέρᾳ ποῦ
θὰ ξέρῃ τὸ Ρωμιόπουλο πὼς ἡ πειθορχία στὸν ἀνώ-
τερο εἶναι ἀρετὴ.

Μοῦ φαίνεται ὅμως πὼς σήμερα ὁ σπόρος τῆς
ἀναγέννησης ἔπεσε στὴ Ρωμιόσυνη. Ὅσο καὶ νὰ τὸ
κρύβῃ ἡ ἐπίσημη κακορίζικιά, κάτι ἀρχίζει νὰ συν-
ταράξῃ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, ἕνας πόθος γιὰ πῶς ἀ-
ληθινὴ πῶς συνοργωνομένη πῶς δυνατὴ ζωὴ.

Δοῦλος Δουλεύτης.

ΖΟΥΓΡΑΦΙΕΣ

13

Μοῦσα* γλυκοσπαράξεις με σὺν ἔρωτος κρυφός.
Κι ἀκόμα ἂ δὲ μοῦ χάριες τὸ ζωτικό σου χάδι,
ἔτσι σὲ βλέπω ἀγγάνια μου στὸ μάκρος καὶ στὸ φῶς,
σὲ μὴ κορφή τοῦ Παρνασσοῦ σὲ φεγγαρίσιο βράδι.

14

Τὰ μεσημέρια δέχτηκα σὲ ὁράθυρό μου σιγῆτος,
καὶ σὺν ἀπὸ τὰ ρούφηξα γλυκόπιτοτο κρασί,
κι ἂ μ' ἔρριξαν σὲ μέθυσμα καὶ σὲ μεγάλο βύθος,
τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης σου, λέω, μοῦσταίλες Ἐσὺ.

15

Πέριο τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ μὰ τῆς ψυχῆς μου ἀγνό.
Στὸ παραθύρι σου ἄβουλος γιατί προσμένω ἀπόψε;

τὸν ἴδιο τὸ θεατὴ. Τὰ τέτα μέρη ἕως—σὲ ὅλα τὰ
ἐλληνικὰ ἔργα τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ βρίσκεται σὲ με-
γάλο βαθμὸ—στὶς «Ἀλυσίδες» εἶναι λίγα, ἀν καὶ
μποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς πὼς ἐξαιρετικὰ γιὰ τὸ εἶδος
τοῦ ἔργου. ἴσως νὰ ἐπιτρέπονται.

Οἱ ἀτεχνίες αὐτὲς—καὶ κάποιες ἄλλες ἀκόμα μι-
κρότερες—δὲ στέκονται ἱκανῶς νὰ κρύβουνε ἕνα σύ-
νολο ἀρκετὰ πιτυχημένο, ποῦ ἡ μεγαλύτερη αἰτία
τοῦ δὲν εἶναι τόσο τὸ ἄρπαγμα τῆς μεγάλης Τέχνης,
ὅσο ἡ προσπάθεια τοῦ συγγραφέα ν' ἀνεβάσῃ στὴ
σημερινὴ ζωὴ μας. Κάπου ὁ ἴδιος κ. Ταγκόπουλος
ἔχει χαρακτηρίσει τὸ ἔργο του μὲ ἀρκετὴ ἐπίγνωση.
«Γιὰ νὰ πιτύχω τὸ σκοπὸ μου, νὰ φέρω στὴ σκηνὴ
τὴν ἀληθινὴ Ρωμαϊκὴ ζωὴ, δὲ δίστασα καθόλου νὰ
θυσιάσω τὴν Τέχνην στὴν Ἀλήθειαν». Τέτα ἔχει στα-
θῇ, νομίζουμε, ἡ δραματικὴ ἐργασία τοῦ συγγραφέα
τῶν «Ἀλυσίδων». Οἱ «Ζωντανὸι καὶ πεθαμένοι» καὶ
ὁ «Ἀσώτος» εἶναι ἀληθινὰ οἱ πρόδρομοι μιᾶς πρω-
τίτυπης δραματικῆς ἀντίληψης ποὺ χρειάζεται ση-
μερα τὸ ἔθνος. Δὲ σημαίνει ἂν ἡ δράση στὰ δράμα-
τα αὐτὰ μᾶς φαίνεται, ἀπάνου στὴ σκηνή, κάπως
χλιαρὴ, οὔτε τὸ πὼς ὁ θεατὴς πρέπει νὰ ἐνταίη τὴν
προσοχὴν τοῦ γιὰ ν' ἀρπάξῃ τίς ἰδέες τῶν διάλογων

Τὸ γέλιο τοῦ προσώπου σου ποτὲ ἂ δὲ λημονῶ,
ἄλ' ἔσθ' ὅλ' ὁ δρόμος μέσα μου καὶ τέτοια ἀγάπη κόψε.

16

Τὸ νῖδ ρουμάνι τῶνιξε στὰ δολερὰ φιλιὰ του
τὸ μαῦρο κακοσύνητο τῆς ξεμαλλιάρας μπόρας,
καὶ τώρα ποῦ τὸ ρούφηξε στὴ σκότεινὴ ἀγκαλιά του,
γροῖκα τὸ κλάμα ἀπόπερα τῆς ἔρμης βελαώρας.

17

Ροδολαμίζουν τὰ βουνὰ καὶθε ποῦ δ γήλιος βγαίνει,
κ' οἱ λόγγοι παραδίνονται στὸ φωτοθησαυρό,
κι ἄλ' πάλι μέσα μου ξυπνάει τὸ μυστικὸ ποῦ κραίνει
τὴν πρώτη τὴν πατρίδα μου νὰ πάω νὰ ξαναβρῶ.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ALBERT THUMB

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (*)

Πὼς ἡ ἐλληνικὴ γραφτὴ, θεωρημένη γλωσσὴ
στορικὰ, εἶναι μορφὴ νεκρὴ δὲν ξαναποδεῖχεται μὲ
τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Χατζηδάκη στὸ δέφτερό του
κεφάλαιο («Ἡ νεοελληνικὴ γραφτὴ δὲν εἶναι νεκρὴ»
σελ. 18 καὶ ἐξῆς). Ἡ ἀνταπόδειξη δὲν εἶναι δύσ-
κολη, μὰ θέλει τόπο, μήτε τὴ χρειάζονται θαρρῶ οἱ
κάτοχοι τῆς καθαρέουσας καὶ τῆς δημοτικῆς. Ἐ-
να πρᾶμα ὡς τόσο δὲ μοῦ τὸ χωράει σταλιά ὁ νοῦς
μου, τὸ νὰ λένε πὼς οἱ κλασικοὶ τύποι τῆς γραφτῆς
στέκουν τάχα πρὸς τοὺς ντοπιολάλητους τύπους ἔ-
ται ὅπως οἱ τύποι τῆς συνηθισμένης γερμανικῆς πρὸς
τοὺς τύπους τῶν ντοπιολαλιῶν τῆς Γερμανίας (σελ.
25). Γιατί οἱ γερμανικοὶ τύποι συγγενέδου ἀδερφι-
κά, ἐνῶ ἄξαφνα τὸ γραπτὸ πατὴρ εἶναι ὁ κλασικὸς
μητρικὸς τύπος, ἀπ' ὅπου ὁ τύπος πατέρας, ὁ κοι-
νὸς καθὲ ντοπιολαλιᾶς (**), βλάστησε στὸ τέλος ἀ-
κόμα τῆς κλασικῆς ἐποχῆς ἢ στὴν ἀρχὴ τοῦ με-
σαιῶνα. Ἐπειδὴ τὰ τέτα τοῦ εἶναι τοῦ Χατζη-
δάκη δίχως ἄλλο πρόχειρα, πρέπει νὰ συμπεράνω
πὼς δὲν εἶναι σωστὰ φωτισμένος πὼς ἔρχισε ἡ ση-
μερινὴ ἀνωγερμανικὴ.

Κ' ἴσα ἴσα σ' ἐτοῦτο, ποῦ δηλαδὴ ἡ καθαρέ-

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὲ παρασμένο φύλλο.

**) Ἡ Τσακωνικὴ μοναχὰ εἶναι ἐξαίρεση· ἀπὸ ὅμως
εἶναι ὅλ' ἀπὸ τὸ θέμα μας.

δοῦσα δὲν παίρνει τοὺς τύπους τοὺς κοινούς ἢ ριζικούς
κάθε ντοπιολαλιᾶς (πρβ. ὁ πατέρας), παρὰ τύπους
ἐποχῆς οὐσιμῆς καιρὸ τώρα (ὁ πατὴρ), βρίσκεται
τὸ ἀκατάλληλο τῆς ἐπίσημης γραφτῆς. Ἀκόμα κι'
ἂν ἀπὸ συνήθεια τίποτα ἀκατάλληλο (σὺν τὴν καθα-
ρέουσᾳ) κάποτε τοῦ κόσμου τοῦ φαίνεται φυσικὸ
(πρᾶμα ποῦ τονίζει ὁ Χατζηδάκης σελ. 38), ἀπὸ
δὲν εἶναι τόσο σημάδι καταλληλοσύνης ὅσο συντη-
ρητισμοῦ κι' ἀσαφείας τῶν ἀνθρώπων. Οἱ κλασικό-
φιλοι (Humanisten) ἔγραφαν πῶς ἐφκολα λατινικὰ
παρὰ τὴ μητρικὰ τους γλώσσα, καὶ στὴ Δύση κά-
θε λόγιου τὸ νὰ παραδίδει ἢ γράφει λατινικὰ τοῦ
φαίνονταν τόσο φυσικὸ καὶ τόσο ἀποκλειστικὰ κα-
τάλληλο, ὥστε πολλὸν καιρὸ ἀντίσταναν πρὸς τὴν
παραδοχὴ τῆς ἐθνικῆς τους λαλιᾶς. Στὸ μεταξὺ ὁ
Χατζηδάκης μᾶς ξεμυστηρέβεται ὁ ἴδιος σελ. 30
(καίτα καὶ σελ. 28) μιὰ πολὺτιμη ὁμολογία, πὼς
δηλαδὴ τῶν Ἑλλήνων ἡ γραφτὴ τους τοὺς ἔρχεται
κάπως δύσκολη νὰν τὴ μάθουν, ἔνως παιδαγωγικὸς
λόγος ποῦ στὸ γλωσσικόν ἀγῶνα μὲ καθὲ δίκιο τοῦ
δίνεται (ἄξαφνα ἀπὸ τὸ γιατρὸ Φωτιάδῃ) ἡ πῶς με-
γάλη σημασία. Ὁ Χατζηδάκης βέβαια φρονεῖ πὼς
ἐδῶ βρίσκονται στὰ ἴδια κι' οἱ ἄλλες πολιτισμένες
γλώσσες, μὰ παρὰβλέπει ἴσα ἴσα μιὰ ριζικὴ διαφο-
ρά. Γιατί οἱ γραφεῖς τῆς δυτικῆς Ἑβρώπης μὲ τίς
ντοπιολαλιᾶς τους εἶναι γλώσσες τῆς τώρα ἐποχῆς,
ἐνῶ ἡ καθαρέουσα εἶναι ἀντίθετη πρὸς τίς ζωντα-
νὲς ντοπιολαλιᾶς καὶ κλασικόπλαστη. Ἀπὸ μαθὲς
εἶναι τὸ καθαρὸ θέμα—ὁ κόμπος ὅλος τοῦ γλωσσικοῦ
ἀγῶνα—ἀπ' ὅπου ὁ Χατζηδάκης ξεφύγει καὶ δὲν
τὸ ξεδιχνώνει, παρὰ πολεμᾷ πλάγια μικρολογία,
καθὼς τὸ ἀτομικὸ ὕψος τῶν «αἰρετικῶν». Καὶ στὸν
πόλεμό του κάποτες δικηγόρεῖ μὲ παράξενα ἐπι-
χειρήματα. Τῆς ζωντανῆς δημοτικῆς ἄξαφνα τοὺς
ὁπαδούς τοὺς κράζει πισωδρομικούς (σελ. 39), ἐπει-
δὴς τὴ γραφτὴ ὅπως ριζώθηκε στὴν Ἑλλάδα ἕναν
αἰῶνα τώρα» τὴν ἱστορικίζου καὶ τρέχουν πίσω
στὴ γλώσσα τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, σὰ νὰ μὴν εἴ-
ταν ἡ γραφτὴ προϋπερβινὴ (ὅπως δὲ ὁ ἴδιος ὁ Χα-
τζηδάκης τονίζει σὲ ἄλλο ἐπιχειρήμα, δὲς παραπά-
νου) καὶ σὰ νὰ μὴν ἦρθε ἡ ζωντανὴ γλώσσα κατό-
πι! Κι' ἐπειδὴ φυσικὰ ὁ παρὰλληλισμὸς τοῦ δη-
μοτικιστικοῦ ἀναρχισμοῦ στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ἀρ-
χὴ τῶν ρωμαϊκῶν γραφτῶν ἰδιωματικῶν (στὸν τόπο
τῆς λατινικῆς) εἶναι στὰ χεῖρα τῶν ὁπαδῶν, τοῦ
γλωσσικοῦ ξαναμορφωμοῦ πολὺτιμο καὶ γερὸ ἐπιχει-
ρημα, γιὰ τοῦτο πρῶτα φωτίζομαστε γενικὰ πὼς

εἰς τὴν ὁδὸν Προαστείου καὶ Πανεπιστημίου. Πρὸς
τοῦτο κατήρτισε θέατρον καὶ ἤρχισε γυμνάσια καὶ ρε-
κλάμας εἰς τὰς ἐφημερίδας. Τὸ νέον θέατρον ἔπρε-
πε νὰ ἐγκαινισθῇ τὸν Νοέμβριον· πλησιάζει ἔτι
νὰ μεσοκοπήσῃ ὁ Δεκέμβριος καὶ ἀκόμη μένει κλει-
στόν....Φαίνεται, ὅτι τὸ κτίριον παρουσίασε πολλὰς
ἐλλείψεις καὶ ἐνέπνευσεν ὀψίμους φέβους καταρρεῦ-
σεως. Διὰ νὰ στερεωθῇ, ἔπρεπε νὰ περάσῃ πολὺς ἀ-
κόμη καιρὸς. Ἀνυπομονῶν δὲ ὁ κ. Οἰκονόμου νὰ ἐμ-
φανισθῇ καὶ ὡς χειμερινὸς θεατάρχης, ἀπεφάσισε νὰ
δώσῃ μίαν μοναδικὴν παράστασιν, εἰς τὸ Δημοτικὸν
Θέατρον, τοῦ νέου ἔργου, μὲ τὸ ὅποιον ἀκριβῶς ἐ-
πρόκειτο νὰ ἐγκαινισθῇ τὸ ἀτυχὲς θεατράκι τῆς ὁ-
δοῦ Προαστείου.

Τὸ ἔργον αὐτὸ, ἐπὶ ἡμέρας διαφημιζόμενον εἰς
τὸν τύπον, ἦτο οἱ «Ἀλυσίδες», πολιτικοκοινωνικὸν
δρᾶμα νέου καὶ ἀγνώστου συγγραφέως, ὀνομαζομέ-
νου Λογγάργου. Εἶχε κινήθῃ κάποια περιέργεια, λαμ-
βανομένου ὅπ' ἔφει ἀφ' ἐνός τοῦ νεωτεριστικοῦ γού-
στου τοῦ κ. Οἰκονόμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ κάποιου ἀπο-
σπάσματος τοῦ ἔργου, δημοσιευθέντος μετὰ πολλῶν
ἐπαίνων εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν». Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι
τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, δὲν ἔλεγε καὶ σπου-
δαῖα πράγματα. Πολλὰς «ἀλήθειαι» μέσα, καὶ πολ-

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΪΜΑ

«ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» ἔτος Η', 173 (15 τοῦ Δε-
κέβρη 07) σελ. 154, στήλ. 1.

Ὁ κ. Θωμᾶς Οἰκονόμου, μετὰ τὴν ἀποχώρησίν
του ἀπὸ τὸ Βασιλικόν, ἔπρου ἡ δρᾶς του ὑπῆρξεν ὁ-
μολογούμενως ἐπαινετὴ, εἶχε πολλὰς καὶ περιέργους
περιπετείας. Θὰ τὰς ἔλεγα ἀποτυχίας, ἐὰν δὲν ἐφο-
βούμην μὴν εἰπεῖν ὅτι μέμφομαι τὸν συμπαθὲς σκῆ-
νοθέτην, ἐνῶ ἀπλῶς μέμφομαι τὴν τύχην του. Ἡ
τύχη αὐτῇ, φαίνεται, τὸν κατεδίωξε καὶ εἰς τὴν τε-
λευταίαν τοῦ ἐπιχειρήσιν. Ἀνέλαβε τὴν ἐκμετάλλευ-
σιν ἐνὸς μικροῦ χειμερινοῦ θεάτρου, τὸ ὅποιον ἐκτίσθη

στην Ἑλλάδα ὁ γλωσσικός ξετυλιγμός στάθηκε κα-
τι ὁλότελα ιδιόρρυθμο, κι' ἔπειτα εἰδικά τὸ ἰταλικό
παράδειγμα ἀποκρούεται μὲ τὸν ἀκόλουθο συλλογι-
σμό. Τὰ ἰταλικά (δηλαδή ἡ ἰταλική δημοτική)
πρὶν τὸ Δάντε εἴτανε συνηθισμένη σὲ δικαστήρια κι'
ἀρχοντικούς κύκλους· ἔτσι ὁ κόσμος δὲν ἔκανε τίπο-
τα ἄλλο παρὰ νὰ πάρει ἔτοιμο ἀπὸ τὸν τύπο καὶ
νὰν τὸνε μπάσει στὰ γράμματα. Μὰ ρωτῶ. Ἡ Κάτι
τέτιο δὲ γίνεται τάχα καὶ στὴν Ἑλλάδα; Εἶναι
λοιπὸν ἡ γλῶσσα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ μά-
λιστα ἐνὸς Σολωμοῦ τόσο «χοντρή» ὥστε νὰν τὴ
ντρέπεται; Δὲ μεταχειρίζονται, ὅτα μιλοῦνε φυσι-
κά, κι' οἱ πιὸ καλῶτεροι κύκλοι τύπους καὶ λέξεις
δημοτικές (ποῦ πᾶς, δέ μου λέτε, δῶσε μου ἕνα
κρασί, ἡ πόρτα εἶναι ἀνοιχτή); Ἡ πιὸ μορφωμένη
κι' ἀρχόντισσα μητέρα τοῦ παιδιοῦ της τοῦ λέει τέ-
κνον μου ἡ τοῦ λέει παιδί μου; Ζητοῦνε νὰ μᾶς
πείσουν πὼς τάχα τὸ πομπώδικο ὕφος τῆς καθαρέ-
ουσας εἶναι κάτι φυσικό. Μὰ ἀφοῦ τοῦ λείπει ἡ
τρυφεράδα γλῶσσας μητρικῆς, τὴ μητρικὴ ἀδύνα-
το νὰν τὴν ἀντικαταστήσει ποτές του. Καὶ σ' ὅπιο
λογοτεχνικό κλᾶδο πρέπει νὰ δηλωθεῖ αἰσθημα, ὅπως
στὰ Λυρικά, ἐκεῖ τὸ ζήτημα λύθηκε ὑπὲρ τῆς δη-
μοτικῆς, καὶ μπορεῖς νὰ πεῖς πὼς λύθηκε καὶ στὸ
μῦθο. Οἱ τύποι καὶ λέξεις τῆς Λυρικῆς παίρνουνται
ἀπὸ μιὰ φυσικὰ κοινὴ λαλὶα, νιώσιμη παντοῦ καὶ
πιὸ νιώσιμη παρὰ τὴ γραφτὴ· ἄρα δὲν εἶναι σωστὸ
πὼς ἡ νεοελληνικὴ γραφτὴ (ποῦ ἀκόμα βραδύεται
στὰ πεζὰ καὶ στὸ δῶμα (**)) δὲν εἶναι ἀντικατα-
στήσιμη μὲ καμιὰ ἄλλη (σελ. 40 καὶ ἐξῆς). Γιατί
λοιπὸν ἡ διγλωσσία, ἀφοῦ ἡ μιὰ μορφή, ἡ δημοτικὴ
εἶναι ἀντάμα καὶ χρησιμώτερη; Τοῦ Χατζηδάκη
τοῦ ἴδιου ἡ πίστη στὸ ἰδίωμα ποῦ διαφεντεύει δὲ
φαίνεται καὶ τόσο στερεωμένη, ἀφοῦ προτείνει ν' ἀν-
τικατασταθεῖ ἡ ἀποκλειστικὴ γραφτὴ μὲ τὴ «χω-
ρατικὴ ἢ τῶν σαλονίων» τὴ γλῶσσα (σελ. 14 καὶ
73). Γιατί τὴν τωρινὴ ἐπίσημη δὲ γίνεται δὲ νὰν
τὴν ἐννοεῖ ταφτόσημη μὲ τῶν σαλονίων τὴ γλῶσσα
ποῦ προτείνει. Ἄν οἱ ἀνώτεροι κύκλοι εἶχαν ποτές
προσπαθῆσει μὲ τὰ σωστά τους ν' ἀπλουστέψουν ἀ-
ληθινὰ τὴ γραφτὴ πρὸς τέτλια γραμμὴ ἀντὶς μονα-
χὰ νὰ ὀργιάζουν σὲ φόβους λέξεις καὶ τύπους— ἐδῶ
τράβηξε μακρύτερα ἀπ' ὅλους ὁ φιλόλογος Κόντος—
τότε θὰ εἶχε ἴσως λυθεῖ εἰρηνικὰ τὸ πρόβλημα. Δη-

(**) Καὶ στὸ δῶμα τώρα νικάει ἡ δημοτικὴ. Τὰ τελε-
ρεταῖα δῶματα, δηλαδή τῆς κ. Παρὲν, τοῦ Νιρβάν, καὶ
τοῦ Μεῦα εἶναι γραμμένα δημοτικὰ Σημ. Α. Α.

λὲς «ζωὲς» καὶ πολλὰς «ιδέες», ἀπὸ τὰ φαντακτερά
λόγια ποῦ μεταχειρίζονται οἱ νέοι συγγραφεῖς ἐσάκις
θέλουν νὰ μᾶς πείσουν ὅτι γράφουν ἔργα «μεγάλα».
Ἄλλ' ἀπὸ ἓν ἀπόσπασμα ἢ ἀπὸ δύο, δὲν κρίνεται
ὁλόκληρον δῶμα, καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι κἄπως διὰ
τὰ περιφρονήματα αὐτὰ πράγματα, ἐπερίμεναν τὴν
πρώτην παράστασιν διὰ νὰ γνωρίσουν καλλίτερα τὸν
νέον καὶ ἄγνωστον συγγραφέα. Ὅταν ἔξαφνα.....τὸ
νοήμον κοινὸν καὶ ἡ γενναία φρουρὰ πληροφοροῦνται
ἐπισήμως καὶ ὀριστικῶς (22) ὅτι ὁ κ. Λογγάρης, ὁ
νέος ἀστὴρ τοῦ κ. Οἰκονόμου, ἦτο ἀπλούστατα ὁ πα-
λαιὸς μας φίλος κ. Δ. Τυχόπουλος, διευθυντὴς τοῦ
«Νουμά» καὶ συγγραφεὺς ἐτέρων δύο δραματικῶν ἔρ-
γων, μήπω πατησάντων τὰς σκηνίδας τῆς σκηνῆς. (23)

Ἡ ἀποκάλυψις αὕτῃ ἔχει μόνον ἐπιδέξιμον κα-
ποῖαν ἀπογοήτευσιν, ἀλλ' ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ εἰς
πολλὰς ἀπαιτίας φήμας. Ὅτι δηλαδή τὸ θέατρον
τοῦ κ. Οἰκονόμου θὰ ἦτο τὸ ἐπίσημον θέατρον τῶν

22) Μὴ νομίζετε πὼς θύμισα μὲ τὸ φίλο μου κ. Σενό-
πουλο ἐπειδὴ μιλᾷ ἴσοο καραγκιόζικα γιὰ τὸ ἔργο μου. Κό-
θε ἄλλο. Μερικοὺς ἀνθρώπους δὲν τοὺς μισεῖ κανεὶς παρὰ
τοὺς λυπᾶται. Καὶ σὰς ὀνειδίζουμαι στήν τιμὴ μου πὼς τὸ φί-
λο κ. Σενόπουλο ποτὲ μου δὲν τὸν ἐμίσησα.

23) Τὰ δῶματα τοῦ φίλου κ. Σενόπουλου ὅλα πέρα πέρα
(ἀλολόμονο!) πατήσανε τὰ σανίδια τῆς σκηνῆς.

λαδῇ, ὡς φυσικὸ ἀποτέλεσμα τέτιου ξετυλιγμοῦ, θὰ
εἶχε σιγὰ σιγὰ μορφωθεῖ γλῶσσα ἀνάλογη μὲ τὴν ἐ-
ποχὴ (γλῶσσα ποῦ θὰ ζύγωνε πρὸς τοὺς δημοτικούς
τύπους δίχως ν' ἀψηφάει τὸ λεξικὸ τῆς καθαρέβου-
σας), καὶ πολλοὶ νεολογισμοὶ πειραχτικοὶ τῶρα, ἢ
θὰ εἶχαν παραγκωνιστεῖ ἢ δὲ θὰ φαίνοντουσαν τόσο
παράξενοι. Μὰ ἴσα ἴσα ὁ προσκολλημὸς σὲ κατὰ-
στασιν ἀφύσικη εἴταν ἐπόμενον νὰ γεννήσει δυνατόν
καὶ ριζοσπαστικὴν ἀντίδρασιν, καὶ βγήκε ὁ Γιάννης
Ψυχάρης (1888) καὶ τὴν πρωτόβαλε στὸ δρόμο. Ἀ-
γάλια, μὰ σταθερὰ, ἀπὸ τότες πλήθυναν ὅσοι με-
ταχειρίζονται συγγραφικὰ τὴ δημοτικὴ, κι' εἶναι
ἀξιοσημείωτο ποῦ ἂν πάρεις τὴ νεώτερη γενιὰ τῶν
γραφιάδων (ἐννοῶ γραφιάδες ἔργων λογοτεχνικῶν,
ὄχι ὑπαλληλικῶν ἢ ἐπιστημονικῶν), θὰ βρεῖς πὼς
οἱ περισσότεροι προικισμένοι ἀντιπρόσωποι τῆς μ' ἀρ-
χηγὸ τὸν Ψυχάρη διαφεντεύουν σήμερα τὴ δημοτι-
κὴ καὶ πραχτικὰ καὶ θεωρητικὰ. Ναι μὲν, τοῦ Ψυ-
χάρη, τοῦ Πάλλη, τοῦ Ἑφταλιώτη τὴ γλῶσσα μᾶς
τὴ ζουγραφίζουν σὺν ἀνούσι παρωδία τῆς δημοτι-
κῆς (δὲς Χατζηδάκη σελ. 70), καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς
κατηγοροῦν πὼς ζώντας τόσον καιρὸ στὰ ξένα ἔχα-
σκον πιά τὸ σωστὸ γλωσσικὸ αἶσθημα. Ἡ εἶναι ὅμως
πιθάνο πὼς κι' ἄντρες καθὼς τὸν Παλαμᾶ, τὸν Καρ-
καβίτσα, κι' ἄλλους, ποῦ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν ἔρ-
γων τους ἀπόδειξαν ἀρκετὸ γούστο, στεροῦνται κά-
θε γούστο ὡς πρὸς τὸν ἐξωτερικὸ γλωσσικὸ τύπο;
Ἀφοῦ πηγαίνουν μὲ τοὺς «ἀλλοδαπούς» ἐκείνους, θὰ
πεῖ ἁπλῶς πὼς ἔαυτε τῶν ἀλλοδαπῶν ἡ γλῶσσα
δὲν ἀντιφάσκει πρὸς τὸ δικό τους τὸ ἐντόπιον αἶ-
σθημα (****). Ὁ Χατζηδάκης, κατὰ τὴ γνώμη μου,
δὲν κοιτάζει τὴ δουλιὰ κατὰκεντρα ὅταν δηλώνει
τὴ φρίκη τοῦ πρὸς τὴ γλῶσσα τοῦ Ψυχάρη, γιατί
ὁ ἀγῶνας δὲν κλωθίζει γύρω στὸ ζήτημα «καθαρέ-
βουσα ἢ γλῶσσα τοῦ Ψυχάρη», παρὰ στὸ ζήτημα
«καθαρέβουσα ἢ δημοτικὴ». Κανεὶς δὲν εἶναι ἀνάγ-
κη νὰ παραδεχτεῖ κάθε πρότασιν καὶ κάθε νεολογι-
σμὸ τοῦ Ψυχάρη καὶ τῶν ὁπαδῶν του· προτιμώτερο
ἴσως ἂν τὸ λεξικολογικὸ θησαυρὸ τῆς σημερινῆς γρα-
φτῆς δὲν τὸν ἀμελοῦσαν τόσο ὅσο τὸν ἀμελοῦν μὰ
κατὰμπροσκατὸ ζήτημα στέκει βέβαια βάσιμη ἡ
ιδέα τῶν ξαναμορφωτῶν ποῦ ἀπαιτοῦν τὴ δημο-
τικὴ, ὅπως βρίσκεται μέσα στὰ δημοτικὰ τραγού-
δια καὶ σ' ἕναν ποιητὴ τοῦ μεγαλείου τοῦ Σολω-

(****) Εἶναι καὶ περίεργο ποῦ οἱ καθαρεβουσιάρηδες δὲν
ἐφαρμόζουν τὴν ἴδια θεωρίαν καὶ στὸν Κοραῖ. Σημ. Α. Α.

μοῦ (****) νὰ γίνεθαι θέμελο γραφοῦ ὕφους. Κανεὶς
δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ πὼς ἡ σημερινὴ γραφτὴ εἶναι
ἀλλιώτικη ἀπὸ τὴ λαϊκὴ γλῶσσα toto caelo· ἐνῶ,
ἀντίθετα, τῶν ξαναμορφωτῶν ἡ γλῶσσα καθαρὸ
βασίζεται σ' ἀπὸ τὸ θέμελο, καὶ μοναχὰ στὰ κα-
θέκαστα παραδέχεται νεολογισμούς, λεξικολογικούς τὸ
περισσότερο, νεολογισμούς ὅμως ποῦ ἀναλογοῦν ὁλό-
τελῃ μὲ τὸ νοῦ τῆς λαϊκῆς. Τέτιοι νεολογισμοί, ὅ-
ταν πλάθεται φιλολογικὰ γλῶσσα, εἶναι ἀπαραί-
τητοι, γιατί ἔχει μαθῆς ν' ἀντικρίσει ἀνώτερες ἀ-
νάγκες, ξένες τῆς γυμνῆς λαϊκῆς. Μέρους τους φυσι-
κὰ μπορεῖς νὰ θανειστεῖς ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἢ τὴν
καθαρέβουσα, ὅπως κι' οἱ ρωμικὲς γλῶσσες γιὰ τὸν
ἴδιο σκοπὸ ἀντλήσαν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰ λατινικά.
Μήτε ὑπάρχει ὁπαδὸς τῆς νεοελληνικῆς δημοτικῆς
τόσο ριζοσπάστης ὥστε ν' ἀψηφάει τὴν πλοῦσια ἀ-
φθὴ πηγὴ. Ὡς πόσο ὅμως πρέπει νὰ χρησιμεύεται
τέτλια πηγὴ, ὡς ποῦ πρέπει νὰ δοκιμάζεις νεολογι-
σμούς ἀπὸ τοὺς πόρους τῆς δημοτικῆς, ἀδύνατο νὰ
ὀρίσεις ἀπὸ πρὶν, γιατί σὲ τέτλια πράγματα ἀτομικοῦ
γούστου ἀπεφασίζει μὲ τὸν καιρὸ ἡ συνήθεια μονα-
χὰ, ὅπως δὲ γίνεται καὶ μὲ τίς ξένες καὶ θανει-
στὲς λέξεις. Ἐτσι κανεὶς μας σήμερα στὴ Γερμανίαν
δὲ ζητᾷ ν' ἀντικαταστήσει τὴ λέξη Philosophie,
ἐνῶ ἔξαφνα τὸ Velociped ἀμέσως τὸ παραγκωνί-
σε ἡ σύντομη λέξη Zweirad ἢ Rad. Τέτιοι νεολο-
γισμοὶ συχνὰ πλέχουν ἀναποφάσιστοι στὸν αἶρα.
Ὅποιος τοὺς ἀπαγορεύει στοὺς δημοτικιστάδες, ἐ-
πειδὴς τάχα δὲν εἶναι μέρος τῆς «γνήσιας» δημοτι-
κῆς, ἀφτὸς ἀμέσως ἀπὸ πρώτη ἀρχὴ σφίγγει τὴ δη-
μοτικὴ σὲ τόσο στενὰ δεσμά, ὥστε ἀδύνατο νὰ βλα-
στήσει σὲ καθολικὰ γραφτὴ γλῶσσα. Τέτιο βλά-
στημα ὅμως τὸ ποθοῦν κι' οἱ πρόμαχοι ἀκόμα τῶν
γλωσσικῶν πατροπαράδοτων.

(ἀκολουθεῖ συνέχεια)

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

(****) Οἱ ξένοι, βλέπετε, λένε τὸ Σολωμὸ μεγάλο. Ὁ
Μιστριώτης, Χατζηδάκης κλ., ὅσο ξέρω, μεγάλο θεωροῦν
τὸ Βάλβη. Ὁ Γεννάδιος μεγάλο θεωρεῖ τὸν Ἀντωνιάδη.

Η ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

εἶναι ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ γιὰ τὸ λαὸ καὶ δέχε-
ται καταθέσεις ἀπὸ μιὰ δραχμὴ καὶ ἀπάνω.

Σοῦ πλερώνει τόκο 4 1/2 % καὶ σοῦ δίνει
πίσω τὰ χρήματά σου ὅποτε θελήσεις εἴτε ὅλα
εἴτε μέρος ἀπ' αὐτά.

«μαλλιαρῶν», ὑποστηριζόμενον ὑπ' αὐτῶν καὶ ἠθι-
κῶς καὶ ὁλικῶς.....Εὐτυχῶς αἱ φήμες αὐταὶ διεφύ-
σθησαν, ἐγνώσθη δὲ ὅτι ὁ κ. Οἰκονόμου ἐγκαινιάζε
τὰς ἐργασίας του μὲ τὸ δῶμα τοῦ κ. Ταχόπουλου
ἐξ ἀπλῆς πρὸς αὐτὸ ἐκτιμήσεως, χωρὶς διόλου νὰ εἶ-
νε ἀλυσσοδεμένος. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Ταχόπουλος ἐσπευ-
σε νὰ δηλώσῃ ὅτι μεταχειρίσθη ψευδώνυμον, μόνον
καὶ μόνον διὰ νὰποφύγῃ τὰς προκαταβολικὰς κριτι-
κὰς τῶν ἐναντίων του προκατελημμένων. Καὶ ὑπὸ
τοὺς θροῦς αὐτοῦς, —δυσμενεῖς πάντοτε, — τὸ δῶμα
ἐδόθη ἕνα βράδυ εἰς τὸ παγετώδες Δημοτικόν, ἐνώ-
πιον ὀλιγαριθμοῦ ἀκρατεροῦ, τὴν πλειονοψηφίαν
τοῦ ὁποίου ἀπετέλουν γηραιοὶ καὶ νεαροὶ μαλλιαροί,
θορυβωδέστατοι.

Δὲν εἰμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ κ. Οἰκονόμου
ἐκέρδιζε τίποτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν παράστασιν. Πρῶτον
ἀπέδειξεν, ὅτι τὸ φημισμένον του γούστο δὲν εἶνε καὶ
τόσον ἄξιον τῆς φήμης του, διὰ τῆς παραδοχῆς καὶ
προτιμήσεως ἐνὸς δράματος, τὸ ὁποῖον κάθε ἄλλο
εἶνε παρὰ δῶμα, ἐνὸς ἔργου ἑλληνικοῦ, τὸ ὁποῖον
κάθε ἄλλο εἶνε παρὰ ἑλληνικόν (24). Τὰ φαντακτερά
λόγια, διὰ τὰ ὁποῖα ἐλέγαμεν παραπάνω, φαίνεται

24) Ψέματα.

ὅτι «ἐπλάνεψαν» καὶ τὸν κ. Οἰκονόμου. Καὶ ἐξέλα-
θεν ὡς σοβαρὴν καὶ πρωτότυπον σύνθεσιν μιάν ἀσθε-
νὴ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰψεν (25), ἕνα κυκλῶνα νορδηγῶν
intellectuels, μετρημεισμένων ἀτέχνως καὶ ἀδε-
ξίως εἰς Ρωμαιοὺς.....μαλλιαροῦς. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι
ἡ σύνθεσις τοῦ κ. Ταχόπουλου παρουσιάζει εἰς ἑνα-
δύο μέρη κάποιαν ἀπίστησαν δραματοποιήσεως. Εἶνε
στιγμὴ δηλαδή ποῦ τὸ ἔργον πλησιάζει νὰ γίνῃ δῶ-
μα. Ἀλλὰ δὲν τὸ κατορθώνει ποτέ. Καὶ τὸ σύνο-
λον, ἀντὶ οἰασδήποτε συγκινήσεως προξενεῖ νόστον
(26). Ἐγὼ τουλάχιστον ἐξομολογοῦμαι ὅτι ἐνόστηξα.
Τώρα οἱ κριτικοὶ τοῦ «Νουμά» θὰ μὲν ζητήσουν ἀ-
ναλύσεις καὶ συλλογισμούς, θάπατήσουν πάλιν νὰ
τοὺς ἐξηγήσω πῶς καὶ διατὶ ἐνόστηξα, διὰ νὰ πείσω

25) Ὁ «Ψυχοπατέρας», ὁ «Τρίτος», «Τὸ Μυστικὸν τῆς
Κοντέσσης Βαλέριανας»... ὅλα ἔργα τοῦ κ. Σενόπουλου, δὲν
εἶναι ἐπηρεασμένα καθόλου ἀπὸ τὸν Ἰψεν, ὅσο καὶ ἡ φωνά-
ζον τὸ ἐναντίον διάφοροι καθολικιστὰδες του. Εἶναι ἐπηρεα-
σμένα ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν κ. Σενόπουλο, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ
μεγάλον τὸν ἐλάττωμα.

26) Φταίω ἐγὼ ἂν ὀλοὶ στὰ «Παναθήναια» ἐποφύρου
ἀπὸ τὴν ἀρώστια τοῦ Ἰψεν; Τὴν ἀρώστια αὕτη πῆγε τε-
λευταῖα ὁ μεγάλος Κῶχ καὶ τὴ μελέτησε στὴν Κεντρικὴ Ἀ-
φρικὴ, στὴ φωλιά της. Καμιά φορὰ μπερδεῖ νὰ περάσει καὶ ἀπὸ
τὰ «Παναθήναια» νὰ συμπληρώσει τίς μελέτες του.